

לעילוי נשמת

אאמו"ר הגאון רבי דב בן רבי זלמן זללה"ה

נלב"ע כב שבט תשפ"ד

אמי מורתי הצדקנית מרת שיינא בת רבי ישראל שלום ע"ה

נלב"ע יד סיון תשע"א

פרשת שמ"ני תשפ"ה
שנה י"ד

גליון תקצ"ד - 594

דברי ישר

לקוטים, מוסרים ופרפראות בפשט ובדרש

בפרשת השבוע ובענייני דיומא

בעריכת ישראל שלום דבורץ

סגן דברי ישר

בית ישר

שבחו - י"י הוא הא-לוקים

וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּזְכְּרוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם (ויקרא ט, כד)

פירש"י: כתר גומו - וְשָׁבְחוּ. דהיינו שזה לא היה קול צעקה והרמת קול בעלמא, אלא דברי תשבחות.

ומה אמרו? במושב זקנים מביא מרבי יהודה החסיד שנלמד דבר זה סתום מן המפורש, כאן כתוב וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם, וגם אצל אליהו בהר הכרמל אחר הקרבת הפר לה' וירדה האש מהשמים, נאמר וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ ה' הוּא הָאֵל-לֵהִים (מלכים א' יח, לט), מה אמרו שם? ה' הוּא הָאֵל-לֵקִים, אף כאן אמרו ה' הוּא הָאֵל-לֵקִים, בשתי המקומות ירדה האש מהשמים ובשתייהן ראו גילוי שכינה.

האברבנאל כתב: וירא כל העם את האש הא-לוהי ההוא ולא פחדו ולא ברחו פן תאכלם האש הגדולה, אבל נשאו קולם ברינה ותחינה, ויפלו על פניהם כורעים ומשתחוים לא-ל העונה אותם ומקבל קרבנותיהם.

נכספה וגם כלתה נפשם

וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן (ויקרא י, א)

כתב במושב זקנים: הקשה החסיד [אולי כוונתו לרבי יהודה החסיד], צדיקים כמו נדב ואביהוא - מה ראו להביא אש זרה? וי"ל שנכספו לראות פני זיו שכינה ואמרו ע"י שנקטיר בהיכל נראהו עין בעין.

וידם לאחר שבכה בקול

וַיִּדְּם אֶהֱרֹן (ויקרא י, א)

פרש הרמב"ן שהיה בוכה בקול, ואחר דברי משה שתק.

רק בית ישראל צריכים לבכות

כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ (ויקרא י, ו)

כתבו במושב זקנים לבעלי התוספות [נאמר - יִבְכּוּ לשון עתיד] כי בית ישראל עדיין צריכים לבכות, שכן לא נתכפר להם עוון העגל ועל כן צריכים להמשיך להתענות ולבכות, מפני שאותו עון נשאר להם לדורות שאין לך דור ודור שאין הקב"ה נפרע מהם עוון העגל. אבל אהרן ובניו אינם צריכים יותר להתענות ולבכות על זה, כי כבר פרע מהם על ידי מיתת נדב ואביהוא.

יין הביא יללה לעולם

יֵין וְשִׁכָּר אֵל תִּשְׁתֶּה (ויקרא י, ט)

במושב זקנים לבעלי התוספות כתבו: יֵין וְשִׁכָּר. אין פסוק שמתחיל ביין בכל כ"ד ספרים כי אם זה, כי לא היה דבר שהביא יללה לעולם כי אם יין שנאמר עֲנַבְמוּ עֲנַבֵּי רוֹשׁ אֲשָׁפֶלֶת מִרְרֹת לָמוֹ (דברים לב, לב), נדב ואביהוא שתויי יין היו, ופרי שאכל אדם הראשון ענב היה.

הניח את המנחה ולא הקטירה

וַיִּקְרַב אֶת הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ

מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹרַע עַל הַמִּזְבֵּחַ (ויקרא ט, יז)

אומר הרשב"ם, שכעת עדיין לא היתה אש על המזבח, ועדיין לא היתה מעשה הקטרה בפועל, אלא אהרן הניח את הקטורת על המזבח, וכאשר יצאה האש מבית קדש הקדשים (האש האמורה בפסוק כד), הוקטרה המנחה.

מפני מה המתין משה מללמד

את אהרן מעשה הקטורת?

וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד

(ויקרא ט, כג)

כתב רש"י, למה נכנסו, מצאתי בפרשת מילואים בברייתא הנוספת על תורת כהנים שלנו, למה נכנס משה עם אהרן, ללמדו על מעשה הקטורת.

מקשה רבנו אפרים, מדוע המתין מללמדו את מעשה הקטורת עד עתה, וכי בכל שבעת ימי המילואים לא הקטיר משה הקטורת כמו שהקריב את כל הקרבנות?

ותירץ, שאכן, בכל שבעת ימי המילואים לא הקטירו קטורת, כי קטורת באה רק עם קרבנות הציבור, ובשבעת ימי המילואים לא הקריבו קרבנות ציבור אלא רק קרבנות יחיד.

רבנו בחיי מתרץ, שאף על פי שמשה הקטיר קטורת בכל יום משבעת ימי המילואים, אבל אהרן לא יכל ללמוד על דרך עשייתה, כי לא הותר לאהרן להיכנס אל אהל מועד עד היום השמיני, ככתוב וּפָתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשָּׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה, וביום השמיני שהותרה כניסתו וכניסת בניו הכהנים אל תוך אהל מועד, יכל משה ללמד את אהרן את מעשה הקטורת.

אש תמיד עד סוף בית ראשון

וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל

הַמִּזְבֵּחַ (ויקרא ט, כד)

כתב רבנו בחיי שאש זו עמדה על המזבח עד דורו של שלמה שבנה את הבית, וכל ימי הבית הראשון היתה קיימת, ולא כבתה עד שחרב, וזה מה שכתב לעיל (ו, ו) אֵשׁ תָּמִיד תֹּקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵּה.

כולם ראו

וַיֵּרָא כָּל הָעָם (ויקרא ט, כד)

אומר הרוקח, מלמד שלא היו בהם סומין.

המבליעים מילים בתפילה מקטירים אש זרה

אֵשׁ זָרָה (ויקרא י, א)

כתב בילקוט ראובני בשם עמק המלך (קטו.) אותן האנשים המתפללים ומחברים האותיות והתיבות וליבם בל עמם ומחשבתם זרה מחשבים והקרבת פיגול הוא לא ירצה לקרבן אשה לריח ניחוח לה'. וכשיצא נשמתו יבא מלאך אחד ומגרופית של אש בידו ותוחב האותיות שהיה מבליע ואומרם בלא כוונה ונשלך למקום פסולי המוקדשים והוא כאלו הקריב אש זרה.

גדולי ישראל מראים לעם הנהגת כל דעביד רחמנא

לטב עביד

הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לְאֹמֶר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד וְיִדְעוּ אַהֲרֹן (ויקרא י, א)

אומר רבי שמואל אלתר בלקוטי בתר לקוטי, לכאורה כתוב זה קשה להבנה, במה התנחם אהרן, מה אמר לו משה שגרם לו להתנחם ולידום.

אבל אפשר לומר בפשטות, כי כך אמר משה לאהרן, לבכות על מת ולהתרעם כאשר בא אסון על האדם, זה הוא דרך כל אדם, לא כן אנשים, העומדים בראש העם, המה צריכים להראות שמאמינים שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

זה שאמר משה, הוא אֲשֶׁר דָּבַר ה', היינו - הדבר הזה, אשר אני אומר לך, זה דבר ה', בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ - בכהנים גדולים הקרובים אלי לשרתני, אני צריך להתקדש, וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד - זהו כבוד השכינה, שִׁנְיָהָ הָעָם - כי אתה, אף שבניך מונחים מתים לפניך, מניח את אבליך ועושה את עבודת בוראך.

ואהרן קדוש ה', מצא את דברי משה שאמר בשם ה' נכונים, לכן ידום אהרן, ולא בכה.

דָּד - תואר לאוהב

דָּד אַהֲרֹן (ויקרא י, ד)

כתב היערות דבש (חלק שני דרוש יז) על פי מה שפירשו שד"ל הוא מלשון אוהב, ולכן קרא משה למישאל ואלצפן בני עוזיאל שהיה דָּד - אוהבו של אהרן, כי לא היה להם שום טענה שמגיעה להם הכהונה.

לא כן היו בני יצחק שמהם היה קורח, היה בליבם תרעומת על כהונת אהרן, בחשבם שמגיעה הכהונה להם כי אביהם שני לעמרם, ואין למי שיש טינה על המת להתעסק עמו.

הנצי"ב כתב שהיו עוזיאל ובניו עונים ולא קינאו באהרן והצטערו בצער.

שמחה וניחומים על ידי התורה

יִין וְשֹׂכֶר אֵל תִּשָּׁת (ויקרא י, ט)

וְלִהְבִּדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל (ויקרא י, י)

וְלִהְזֹרֵת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ויקרא י, יא)

מפרש הנצי"ב כי כאשר מנע השם יתברך מאהרן ובניו לשתות יין ושכר באבלם, אף על פי שהיו מיועד לאבל ומרי נפש, נתן להם עצות אחרות לשמח את ליבם כדי שיוכלו לעבוד עבודת השם בשמחה.

העצה הראשונה וְלִהְבִּדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל - שיעסקו בתורה וישתו יינה של תורה ועל ידי שמבררים את הספקות ועולים בירורי הדינים מגיעים לשמחה כמאמר החכם 'אין שמחה כהתרת הספיקות'.

העצה השניה וְלִהְזֹרֵת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שילמד התלמידים ולא לפס בדרשות התורה ב"ג מידות שהתורה נדרשת בהם ובזה ישמח ליבו.

ביאור נפלא בתפילת המועדים

וטעם מבואר לאמירת "ויהי נועם" במוצאי שבת

וַיֵּצְאוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת הָעָם (ויקרא ט, כג)

פירש רש"י מה היא ברכתם: אמרו ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו - יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם.

בספר לוח ארז החדש כותב ביאור על ברכה זו שבירכו משה ואהרן את בני ישראל תוך כדי פירוש נחמד בתפילת המועדים, ויצאנו נשכרים בשניהם.

וזה לשונו: הנה אנו מתפללים במועדים, וְהִשְׁיָאֵנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ אֶת בְּרַפְתּ מוֹעֲדֶיךָ לְחַיִּים, היינו שהברכה והטהרה, שהשפיע עלינו החג המוקדש, לא יופסקו גם בשעה שנלך לחיים - חיי העבודה והמעשה, וזה מה יפו פעמך בנעלים, שלא לבד ביום הכפורים, שאסור בנעילת הסנדל, יהיו פעמינו יפים, כי אם גם בימי המעשה. וזאת היא הברכה, שתשרה שכינה "במעשה ידיכם", כלומר, שלא לבד בעת שביטת העבודה, תשרה שכינה עליכם, כי אם גם, כשתבואו מימי קודש לימי חול.

והנה, באם שרק בימים שאין טרדת החיים, היינו יכולים לכוון את לבנו להשם, אז רק בני עליה יזכו לטהרת הקודש, כי רק המה פנויים ממלאכה, אבל אם תשרה שכינה גם בימי המעשה אז גם העוסקים במלאכה יזכו לחזות בנועם ה', לכן כאשר ברכו את העם שתשרה שכינה במעשה ידיהם, היינו גם בימי החול, אז וירא כבוד ה' אל כל העם, לא רק ליחיד סגולה.

בספרו לוח ארז שיצא בחיי המחבר, כתב לבאר את הברכה בדרך דרוש מתוק מדבש.

וכן אומר המחבר רבי יצחק קונשדאט זצ"ל: בהתבונן במעשה המשכן נווכח לדעת שכל עשייתו נעשה בלא טורח ובלא ליאות, אלא רק על בסיס מחשבתם הטהורה של ישראל, והמשכן נהיה מאליו, כמו שנאמר וַתִּכָּל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות לט, לב) - לא נאמר ויכלו את כל עבודת משכן אהל מועד - בהתייחס לעושי המלאכה, אלא המלאכה כלתה מעצמה, כי העושים והמתנדבים לא פעלו בכוחם הגשמי כלל אלא רק במחשבתם הטהורה.

והיא הברכה אשר בירכו משה ואהרן, וַיְהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ פִּזְנוֹהָ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ פִּזְנוֹהָ יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם, הרי כל קיום המשכן הוא על בסיס הפן - היסוד שיסדו ישראל במחשבתם הטהורה ומה שעשו מעט בידיהם לא יכול להתקיים ללא נועם ה', ועל כן בירכם בשתי ברכות: הא' שתשרה השכינה במעט מעשי הידיים שעשו, ושהמחשבה הטהורה שחשבו במעשי המשכן תישאר לתמיד, כדי שלמשכן יהיה קיום - כי קיומו תלוי במחשבתם.

ועל זה הדרך אסיים ענין זה של ברכה ובקשה זו שאנו אומרים ומתפללים בצאת השבת בצאתנו אל ששת ימי המעשה.

שנזכה שנעשה את מעשה ידינו במחשבה טהורה לעבודת ה' ועל ידי כך השכינה תשרה במעשי ידינו, וכמו שבמשכן כל המלאכה שנעשתה מתוך המחשבה הטהורה לעבודתו יתברך, נעשתה ללא ליאות והפסד הכח, כך נזכה שיהיה נועם ה' עלינו שיכוון את מעשי ידינו לעבודתו יתברך, ולא יפסד כוחינו מהעבודה הגשמית ונוכל לעבדו בכל כוחינו באמת ובתמים.